CÂND TIMPUL MODELEAZĂ SPAȚIUL DOMESTIC
O explorare a habitatelor disfuncționale

WHEN TIME DESIGNS DOMESTIC SPACE
An Exploration of Dysfunctional Habitats

Mariabruna FABRIZI

mariabruna.fabrizi@paris-est.archi.fr

ENSA Paris-Est, Franța
ENSA Paris-Est, France

Rezumat

Începând cu secolul al XIX-lea, locuințele au întruchipat din ce în ce mai mult configurații funcționale concepute pentru activitățile zilnice stricte ale familiei normative, evoluție determinată atât de personalizarea spațiului domestic, cât și de preocupările crescânde pentru igienă și confort. Amenajările locuințelor contemporane continuă să urmeze, în mare măsură, logici funcționaliste simplificate, în ciuda transformărilor treptate ale structurilor familiale și ale noilor cerințe datorate considerentelor de mediu. Articolul susține că proiectarea locuințelor pe baza altor concepte temporale decât programul zilnic poate genera spații de locuire mai potrivite să răspundă nevoilor contemporane, introducând în același timp noi dimensiuni conceptuale și spațiale în fluxul vieții din spațiul domestic. Articolul analizează o selecție de locuințe construite în secolele al XX-lea și al XXI-lea care iau în considerare timpul în moduri diferite: drept ciclicitate a anotimpurilor, precum în *Casa Latapie* de Lacaton & Vassal; ca evoluție a etapelor de viață și ale familiei, precum în *Walden 7* de

Abstract

From the 19th century onwards, housing units increasingly embodied functional layouts designed to accommodate the strict daily routines of a normative family, an evolution driven both by the taylorisation of domestic space and by growing hygienic and comfort concerns. Contemporary dwelling layouts continue to follow largely simplified functionalist logics, despite progressive mutations of family structures and the new requirements due to environmental considerations. The article argues that designing housing units with temporal notions other than the daily schedule in mind could produce dwellings that are better able to respond to contemporary needs, while also introducing new conceptual and spatial dimensions to the flow of life within domestic space. The article analyses a selection of dwellings built in the 20th and 21st centuries that consider time in different ways: as seasonality, as in the *Latapie House* by Lacaton & Vassal; as life–and family–stage evolution, as in *Walden 7* by Taller Bofill; and as an overlap of work time and personal time, as in the *Amphitheater House* by

10.54508/Argument.18.07

Taller Bofill; ca suprapunere între timpul de lucru și timpul personal, precum în *Casa-Amfiteatru* de Aristide Antonas. Clădirile sunt analizate din perspectiva distribuției planului, a articulării volumelor și a materialității, pentru a înțelege modul în care proiectarea și construcția lor încorporează concepte specifice de timp care diferă de tiparele convenționale ale vieții cotidiene. Fiecare studiu de caz este comparat cu un tip de locuire vernaculară ce interpretează același concept temporal. În final, fiecare dintre cele trei exemple demonstrează capacitatea de a se adapta la utilizări și moduri de viață în continuă schimbare, deschizând calea către o reconsiderare substanțială a organizării locuinței contemporane.

Cuvinte-cheie: timp, locuire, funcționalism, habitat

Introducere
Funcționalismul sau timpul ca tipare cotidiene

În *Specii de spații și alte texte*, Georges Perec (1974) sugerează că noțiunea de funcționalitate, care definește configurația apartamentelor contemporane, depinde de organizarea timpului în cadrul activităților obișnuite din familie. El afirmă, nu fără o intenție critică, că „în compartimentarea-model a apartamentelor de astăzi, funcționalul operează conform unei logici univoce, secvențiale și nictemerale. Activitățile cotidiene corespund intervalelor temporale, iar fiecărui interval de timp îi corespunde o încăpere a apartamentului”[1] (J. Sturrock, trad., Perec, 1974, p. 28). El ilustrează ulterior această afirmație prin prezentarea unei succesiuni cotidiene tipice, descrisă drept „departe de a fi o caricatură” (p. 28) a unei familii de clasă mijlocie strict organizate pe roluri de gen, care poate fi sintetizată astfel: după trezire (dormitor) și igiena de dimineață (baie), tatăl pleacă la serviciu, copilul merge la școală, iar mama rămâne acasă pentru a îngriji familia și a se ocupa

[1] „În compartimentarea-model a apartamentelor de astăzi, funcționalul operează conform unei logici univoce, secvențiale și nictemerale: activităților cotidiene le corespund intervale orare, iar fiecărui interval orar îi corespunde una dintre încăperile apartamentului.” Georges Perec, *Specii de spații (Espèces d'espaces)* (Paris: Galilée, 1974), p. 43.

Aristide Antonas. The buildings are analysed in terms of plan distribution, articulation of volumes, and materiality to understand how their design and construction embody specific notions of time that differ from conventional daily patterns. Each case study is compared with a vernacular housing type that interprets the same notion of time. Eventually, each of the three examples demonstrate an ability to accommodate evolving uses and ways of living, while paving the way for a substantial reconsideration of the organisation of contemporary housing units.

Keywords: time, housing, functionalism, habitat

Introduction
Functionalism or Time as Daily Patterns

In *Species of Spaces and Other Pieces*, Georges Perec (1974) suggests that the notion of functionality, which defines contemporary apartment layouts, depends on the organisation of time within familiar routines. He asserts, not without a critical intent, that “in the ideal dividing-up of today's apartments functionality works in accordance with a procedure that is unequivocal, sequential and nycthemeral. The activities of the day correspond to slices of time, and to each slice of time there corresponds one room of the apartment”[1] (J. Sturrock, Trans, Perec, 1974, p.28). He then proceeds to illustrate this statement by presenting a typical daily sequence, described as “hardly a caricature”(p.28) of a strictly gendered middle-class family which can be synthesised as: after waking up (bedroom) and washing (bathroom), the father leaves the house in the morning to go to work, the child goes to school, and the mother remains at home to provide for the family

[1] “Dans la partition modèle des appartements d'aujourd'hui, le fonctionnel fonctionne selon une procédure univoque, séquentielle et nycthémérale: les activités quotidiennes correspondent à des tranches horaires, et à chaque tranche horaire correspond une des pièces de l'appartement.” Georges Perec, *Espèces d'espaces* (Paris: Galilée, 1974), 43.

de spațiul domestic. Mai târziu, după pregătirea cinei (bucătărie), ea întâmpină seara restul familiei (sufragerie). Funcționalismul, una dintre manifestările definitorii ale arhitecturii moderne, întruchipează efectiv o asemenea relație strictă între timpul programat, spațiul formalizat și o structură familială extrem de bine definită, împreună cu rolurile asociate acesteia (De Zurko, 1957). După cum a explicat Hannes Meyer (1928), „analizăm activitatea zilnică a fiecărei persoane care locuiește în casă, iar aceasta generează diagrama funcțională pentru tată, mamă, copil, sugar și ceilalți ocupanți" (p. 12). Activitățile și sarcinile zilnice devin astfel modele funcționale care se traduc în spații. Cea mai concisă vizualizare a acestei căutări a unui model eficient de circulație în interiorul casei moderne, menit să încurajeze un anumit tip de organizare a utilizărilor, este o *diagramă a traseelor* din 1928, preluată din *Casa funcțională pentru o locuire fără fricțiuni*, realizată de arhitectul german Alexander Klein. În acest desen (Fig. 1), planul unei case tradiționale, în stânga, este comparat cu un plan modern de dimensiuni similare, ilustrat în dreapta.

and tend to the domestic space. Later, after preparing dinner (kitchen), she welcomes the rest of the family back in the evening (dining room). Functionalism, one of the defining manifestations of modern architecture, effectively embodies such a strict relationship between scheduled time, formalised space and an extremely defined familiar structure and roles (De Zurko, 1957). As Hannes Mayer (1928) explained, "we look at the daily routine of each person living in the house and this gives the function diagram for father, mother, child, infant, and other occupants" (p. 12). Daily routines and tasks become functional patterns which translate into spaces. The most synthetic visualisation of this search for an efficient pattern of circulation inside a modern house, that encourage a sort of performance of uses, is a 1928 *pathdiagram* taken from *The Functional House for Frictionless Living*, by German architect Alexander Klein. In this drawing (Fig. 1), a plan of a traditional house on the left is compared with a modern plan of similar size on the right.

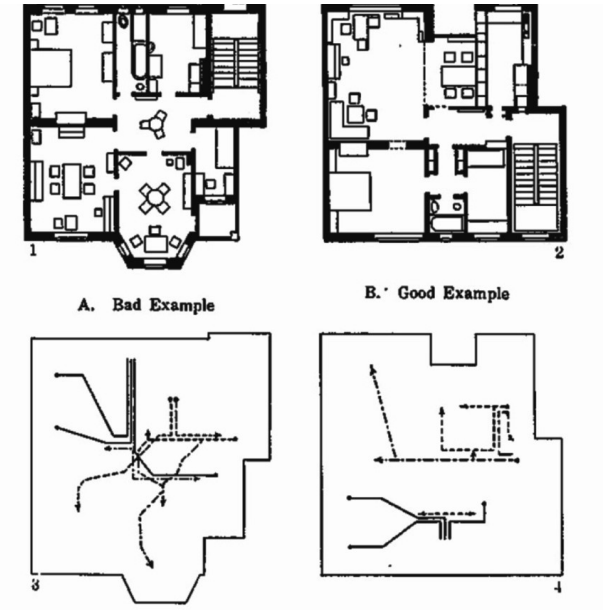

Fig. 1. Alexander Klein, casa funcțională pentru o locuire funcțională, 1928./ Alexander Klein, the functional house for frictionless living, 1928

În continuare, elementele arhitecturale ale celor două case dispar, lăsând vizibile doar liniile ipotetice trasate de locuitori pe măsură ce se deplasează de la intrare către diferitele încăperi: de la bucătărie la sufragerie, de la dormitoare la băi, de la camera de zi către ieșire. După Klein (1928), casa tradițională oferă toate „exemplele greșite": rute prea lungi, linii care se intersectează și o logică funcțională deficitară (dormitorul este, de exemplu, mai aproape de bucătărie decât de sufragerie). În contrast cu acest exemplu negativ, exemplul pozitiv prezintă corespondența perfectă cu o organizare funcțională a vieții cotidiene: separarea zonei de noapte de zona de zi, proximitatea dintre bucătărie și sufragerie, trasee mai scurte, lipsite de suprapuneri (Klein, 1928). Pe scurt, activitatea domestică devine echivalentul unei raționalizări industriale.

Chiar înainte de apariția funcționalismului la începutul secolului al XX-lea, discursul arhitectural privind locuirea din secolul al XIX-lea era deja ghidat de căutarea unor parametri normativi capabili să definească organizarea interioară și distribuția spațială. Această direcție de cercetare a fost determinată atât de răspândirea lucrării *Problema locuinței* (1887) de Friedrich Engels, care demonstra că locuințele adecvate pentru muncitori puteau constitui un mijloc de prevenire a tulburărilor sociale și de promovare a prosperității economice (Fijalkow, 2022), cât și de epidemiile care afectau, la acea vreme, țările europene (Colomina, 2019). În 1865, Louis Pasteur a descoperit rolul microorganismelor în caracterul contagios al bolilor, iar curând după aceea, în 1882, Robert Koch a identificat procesul patologic și bacilul tuberculozei. Aceste descoperiri, care constituie nucleul fundamental al bacteriologiei moderne, au fost însoțite de o înțelegere mai profundă a rolului organizării mediului în transmiterea bolilor. Cultura igienistă care a apărut ca rezultat al acestor evoluții a avut un impact profund asupra definirii arhitecturii domestice la începutul secolului al XX-lea și asupra dezvoltării ulterioare a arhitecturii moderne. Conform principiilor igieniste, s-a pus accentul pe importanța accesului la

Further down, the architectural elements of the two houses disappear, leaving visible only the hypothetical lines traced by the inhabitants as they walk from the entrance to the various rooms: from the kitchen to the dining room, from the bedrooms to the bathrooms, from the living room to the exit. According to Klein(1928), the traditional house offers all the "wrong examples": routes that are too long, lines that intersect, poor functional logic (the bedroom, for instance, is closer to the kitchen than the dining room). In contrast with the bad example, the good example displays its perfect correspondence to a functional daily organisation: the separation of the nighttime area from the daytime area, the proximity between the kitchen and the dining room, shorter routes without overlaps (Klein, 1928). Household activity, in short, becomes akin to industrial rationalisation.

Even before the emergence of functionalism in the early 20th century, the architectural discourse on housing in the 19th century was already driven by a quest to identify normative parameters capable of defining interior layout and spatial distribution. This research responded to the widespread diffusion of both Friedrich Engels' The *Housing Question* (1887), which demonstrated how adequate workers' housing could serve as a means to prevent social unrest and promote economic prosperity (Fijalkow, 2022), and to the epidemics that affected at the time European countries (Colomina, 2019). In 1865, Louis Pasteur discovered the role of microorganisms in the contagiousness of diseases; shortly after, in 1882, Robert Koch identified the pathological process and the bacillus responsible for tuberculosis. These discoveries—which form the fundamental core of modern bacteriology—were accompanied by a growing understanding of the role of environmental organisation in the transmission of diseases. The hygienist culture that emerged as a result had a profound impact on the definition of domestic architecture at the beginning of the 20th century and on the subsequent development of modern architecture. According to hygienist principles, emphasis was now

ventilație și lumină naturală pentru prevenirea răspândirii epidemiilor, precum și pe necesitatea introducerii unor suprafețe de culoare deschisă, ușor de spălat, precum plăcile ceramice, linoleumul și tencuielile netede, care permiteau o sterilizare mai facilă a spațiilor interioare. Chiar și distribuția încăperilor a fost reconsiderată: zonele de serviciu, precum bucătăria și baia, au fost definite mai precis, trebuind să fie delimitate și separate de restul locuinței, fiind totodată echipate cu instalații sanitare mai eficiente.

Locuințele convenționale din societățile occidentale, înzestrate cu un număr bine definit de funcțiuni și o distribuție clară a încăperilor, nu s-au îndepărtat în mod semnificativ de organizările funcționaliste rigide dezvoltate la începutul secolului al XX-lea (Borsi et al., 2018) – amenajări care concep timpul exclusiv în termenii unui program zilnic uniform. Acestea sunt, de asemenea, supuse unor standarde mai stricte privind dimensiunile și caracteristicile încăperilor (Park, 2019), care impun constrângeri suplimentare asupra proiectării planurilor de locuință. Dimensiunile și planurile actuale ale locuințelor continuă să derive în principal din modelele activităților cotidiene și din preocupările legate de igienă, la care se adaugă standardele de mobilare, cerințele de circulație și exigențele de accesibilitate. Caracterul normativ impus unităților de locuit a contribuit la răspândirea unor planuri standardizate, care, în ciuda unor variații minore de la o țară occidentală la alta, continuă să întruchipeze un ansamblu repetitiv de organizări și dimensiuni (Özer & Jacoby, 2023).

În schimb, alte cercetări asupra spațiului domestic dezvoltate în perioada postmodernă au explorat conceptul de timp și relația sa cu spațiul din perspective diferite. În unele privințe, aceste explorări reînvie și reinterpretează moduri de locuire și de concepere a spațiului domestic întâlnite în mod recurent în arhitectura vernaculară sau, mai larg, în arhitectura premodernă, anterior apariției specializării funcționale a încăperilor.

placed on the importance of access to ventilation and natural light to prevent the spread of epidemics, as well as on the need to introduce light-coloured, easily washable surfaces—such as ceramic tiles, linoleum, and smooth plaster—to allow for easier sterilisation of interiors. The distribution of rooms was also reconsidered: service areas such as the kitchen and bathroom were more precisely defined, required to be filtered and separated from the rest of the dwelling, and equipped with more efficient plumbing and sanitary systems.

Conventional housing units in Western societies, endowed with a defined number of room functions and a clear distribution, have not significantly departed from the strict functionalist arrangements developed in the early 20th century (Borsi et al., 2018)— arrangements that conceive of time solely in terms of a uniform daily schedule. They are also subject to progressively tighter room standards (Park, 2019), which impose further restrictions on the design of apartment layouts. Current dwelling sizes and layouts still stem mostly from patterns of daily activity and hygienic preoccupations, coupled with furniture standards, circulation needs, and accessibility requirements. The normative character imposed on housing units has contributed to widespread standardised plan layouts, which, despite slight variations across different western countries, consistently embody a set of recurring organisations and dimensions (Özer & Jacoby, 2023).

.

Conversely, other research into domestic space undertaken after modernity has explored the notion of time, and its subsequent relationship with space, from different perspectives. In some respects, these investigations revive and update modes of living and conceiving domestic space recurrent in vernacular or, more broadly pre-modern architecture, before the emergence of the specialisation of the rooms.

Deși există un corpus substanțial de cercetări care examinează locuirea în relație cu organizarea funcțională, confortul domestic și performanța de mediu a locuințelor (Rybczynski, 1986; Eleb și Debarre, 1995; Shove, 2003), relativ puține studii au explorat modul în care conceptele diferite asupra timpului modelează spațiul domestic și influențează configurații alternative ale locuirii. Prin urmare, acest articol adresează întrebarea: cum ar putea fi concepute locuințele pornind de la alte cadre temporale decât programul cotidian și ce forme de organizare spațială reies dintr-o asemenea abordare?

Pentru a răspunde acestei întrebări, articolul analizează trei proiecte de locuințe din secolele al XX-lea și al XXI-lea care întruchipează concepții temporale distincte, respectiv ciclicitatea anotimpurilor, evoluția etapelor vieții și întrepătrunderea timpului de lucru cu timpul casnic, comparându-le cu precedente vernaculare care exprimă logici temporale similare. Prin aceste comparații, studiul examinează modul în care înțelegerile alternative ale timpului pot pune sub semnul întrebării organizarea funcționalistă a locuirii și pot oferi modele spațiale mai bine adaptate condițiilor contemporane de mediu, sociale și domestice.

Metodologia cercetării

Prin analiza atentă și interpretarea a trei studii de caz, articolul examinează spațiul domestic din perspectiva timpului, depășind organizarea funcționalistă bazată pe activitățile cotidiene ale unei familii normative. Studiile de caz au fost selectate deoarece fiecare reprezintă o transpunere arhitecturală deosebit de explicită a unui cadru temporal distinct, diferit de concepția funcționalistă asupra timpului ca succesiune repetitivă a unui program zilnic. Maison Latapie de Lacaton & Vassal a fost aleasă pentru organizarea sa în jurul variațiilor climatice sezoniere și a schimbărilor ciclice ale mediului; Walden 7 de Taller Bofill, pentru capacitatea sa de a acomoda transformările

While a substantial body of scholarship has examined housing in relation to functional organisation, domestic comfort, and environmental performance (Rybczynski 1986; Eleb and Debarre 1995; Shove 2003), comparatively few studies have explored how different conceptions of time shape domestic space and inform alternative dwelling layouts. This article therefore asks: how might housing be designed according to temporal frameworks other than the daily schedule, and what forms of spatial organisation emerge from such an approach?

To address this question, the article analyses three twentieth- and twenty-first-century housing projects that embody distinct temporal conceptions—seasonality, life-course evolution, and the interweaving of work and domestic time—and compares them with vernacular precedents that express similar temporal logics. Through these comparisons, the study examines how alternative understandings of time can challenge the functionalist organisation of housing and offer spatial models better suited to contemporary environmental, social, and domestic conditions.

Research Methodology

Through the close reading and interpretation of three case studies, the article analyses domestic space from the perspective of time, moving beyond the functionalist organisation based on the daily routines of a normative family. The case studies were selected because each represents a particularly explicit architectural translation of a distinct temporal framework that differs from the functionalist conception of time as a repetitive daily schedule. Maison Latapie by Lacaton & Vassal was chosen for its organisation around seasonal climatic variation and cyclical environmental change; Walden 7 by Taller Bofill for its capacity to accommodate transformations

asociate diferitelor etape ale vieții individuale și familiale; iar Amphitheater House de Aristide Antonas pentru negocierea spațială a suprapunerii activităților profesionale și domestice. Împreună, aceste proiecte oferă interpretări diferite dar complementare ale timpului în locuire și permit investigarea modului în care considerațiile temporale pot influența organizarea spațială, alegerile materiale și practicile de locuire.

Fiecare proiect este analizat prin prisma organizării planului, a articulării volumetrice, a strategiilor materiale și a modurilor de ocupare. Pentru a evalua dacă aceste abordări temporale își găsesc precedente istorice, fiecare proiect contemporan este comparat cu un tip de locuire vernaculară organizat în jurul unei logici temporale similare.

Relevanță și rezultate

În ultimă instanță, studiul își propune să demonstreze că designul locuinței pornind de la o concepție asupra timpului diferită de cea a programului cotidian deschide posibilități neașteptate pentru elaborarea configurației spațiale a unui proiect domestic. Aceste posibilități pot fi mai bine adecvate ca să răspundă preocupărilor contemporane legate de mediu, nevoii de adaptabilitate pe termen lung și dezvoltării, precum și răspândirii unor noi forme de organizare familială și de locuire colectivă.

Articolul ia în considerare faptul că evoluția contemporană a structurilor familiale și sociale, precum și necesitatea de a răspunde preocupărilor de mediu, ar trebui să influențeze nu doar aspectul tehnologic și material al locuinței, ci să impună o regândire a configurației sale spațiale, eliberată de organizarea funcționalistă și normativă răspândită. De fapt, pe parcursul secolului al XX-lea, conceptul de confort domestic a fost asociat cu integrarea crescândă a utilităților tehnologice, fie instalații sanitare, aparate electrocasnice sau sisteme de încălzire și ventilație, a căror funcționare implică un consum ridicat

associated with different stages of individual and family life; and the Amphitheater House by Aristide Antonas for its spatial negotiation of overlapping work and domestic activities. Together, these projects provide contrasting yet complementary interpretations of time in housing and allow an investigation into how temporal considerations can influence spatial organisation, material choices, and patterns of inhabitation.

Each project is analysed through plan organisation, volumetric articulation, material strategies and patterns of occupation. To assess whether these temporal approaches have historical precedents, each contemporary project is compared with a vernacular housing type organised around a similar temporal logic.

Relevance and Outcomes

Ultimately, the study aims at demonstrating that designing with a different notion of time other than that of a daily schedule opens unexpected possibilities in developing the layout of a domestic project. These possibilities may be better suited to addressing contemporary environmental concerns, the need for long-term adaptability, and the development and spread of new types of familiar organisations and forms of communal dwelling.

The article considers in fact that the contemporary evolution of the familiar and social structures and the response to environmental concerns should impact not only the technological and material aspect of a dwelling but demand a rethinking of their current layout, escaping the widespread functionalist and normative organisation. In effect, throughout the 20th century, the notion of domestic comfort has been linked to the growing integration of technological utilities—whether sanitary installations, electrical household appliances, or heating and ventilation systems—whose operation entails high

de energie (Fijalkow, 2022; Shove, 2003). Diferitele moduri de organizare propuse de studiile de caz pun sub semnul întrebării însăși configurația locuinței, în încercarea de a răspunde exigențelor contemporane fără a recurge la astfel de mecanisme energofage.

Temporalități alternative în locuire

Timpul ca ciclicitatea anotimpurilor

Introducerea și dezvoltarea, de-a lungul secolului al XX-lea, a mijloacelor tehnice menite să controleze temperatura interioară a locuinței au mutat accentul locuirii către răspunsul exclusiv privind timpul dictat de activitățile cotidiene. Pe măsură ce interioarele au devenit medii artificiale complet închise și controlate de om, acestea i-au deconectat pe locuitori de ritmul natural al anotimpurilor, de variațiile termice și uneori chiar de circulația aerului proaspăt (Shove, 2003). Renunțarea voluntară la astfel de mijloace tehnice sau limitarea utilizării lor, pentru a reintroduce variațiile termice în spațiul locuit, permite apariția unei concepții diferite asupra timpului în proiectarea locuinței, una care poate fi gândită din perspectiva schimbării anotimpurilor și a ciclurilor anuale. Acesta este cazul *Casei Latapie* din Floirac, realizată de biroul francez Lacaton & Vassal (1993). Primul lor proiect construit în Franța de cei doi arhitecți, după cinci ani în care au lucrat și locuit în Africa, casa a devenit un veritabil manifest al practicii lor în curs de dezvoltare. Construită într-o zonă rezidențială slab populată aproape de Bordeaux, locuința a fost comandată de un cuplu cu doi copii și proiectată astfel încât să fie relativ ieftină, oferind în același timp o suprafață generoasă, o cerință care va deveni ulterior un motiv recurent al practicii Lacaton & Vassal [2](Fig.2).

2 Lacaton și Vassal au povestit că au discutat pe îndelete cu familia, care le-a relatat despre călătoriile frecvente cu rulota la Sevilla. Aceștia le-au mărturisit că cele mai plăcute momente ale acestor călătorii erau cele în care scoteau masa pliantă afară și se adunau în jurul ei, ceea ce i-a convins pe arhitecți că, mai mult decât călătoria în sine, familia aprecia în mod deosebit aceste momente de variație a modului de folosire a spațiului Lacaton, A., & Vassal, J.-P. (Ed.). (2024). *It's nice today: On climate, comfort, and pleasure*. Ruby Press.

energy consumption (Fijalkow, 2022; Stove, 2003). The different organisations proposed by the case studies question the very configuration of the dwelling in order to respond to contemporary exigencies without resorting to such energy-intensive mechanisms.

Alternative Temporalities in Housing

Time as Seasonality

The introduction and development of technical means to control the interior temperature of a dwelling, developed through the 20th century, furtherly shifted the housing's focus towards responding solely to the time dictated by daily functions. As interiors became entirely sealed man-made environments, they disconnected the inhabitants from the natural rhythm of the seasons, thermal variations, and sometimes even the flowing of fresh air (Shove, 2003). The voluntary abandonment or limitation of those kinds of technical means in order to reintroduce thermal variations allows the emergence of a different notion of time in the design of a house which can be considered from the point of view of seasonal changes and yearly cycles. It is the case of *Latapie House* in Floirac by French office Lacaton & Vassal (1993). The first built project of the architects duo in France, after living and working in Africa for five years, it became a manifesto of sorts for their blooming practice. Built in a sparse residential area close to Bordeaux, it was commissioned by a couple with two children and conceived to be rather inexpensive while providing a large surface, a request which will later embody a recurring let-motif for Lacaton & Vassal's practice2.(Fig.2)

2 Lacaton and Vassal described having spoken at length with the family, who told them about their frequent camper trips to Seville. They reported that the best moments of these trips occurred when they took the folding table outside and gathered around it, convincing the architects that, more than the journey itself, it was these moments of variation in use that they mostly enjoyed. Lacaton, A., & Vassal, J.-P. (Eds.). (2024). *It's nice today: On climate, comfort, and pleasure*. Ruby Press.

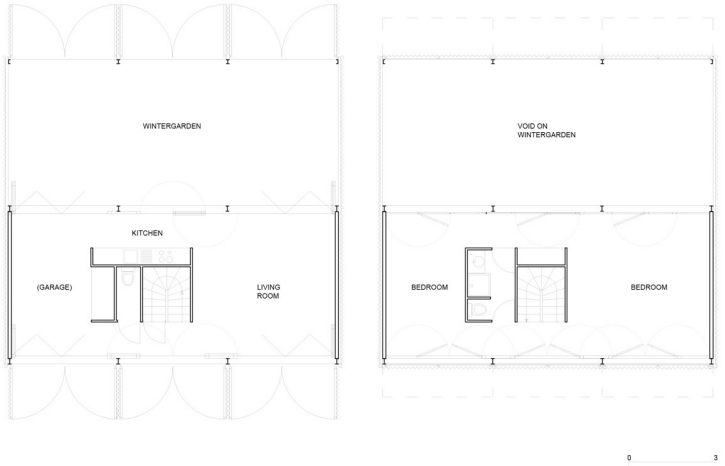

Fig. 2. Lacaton & Vassal, Maison Latapie, Floirac, Bordeaux, plan, 1993/ Lacaton & Vassal, Maison Latapie, Floirac, Bordeaux, plan, 1993
Sursa/ Source: Desen refăcut de autorul acestei lucrări/ Redrawing by the author of the text

Casa Latapie (Fig. 2) este un volum simplu, bazat pe un plan pătrat împărțit în două secțiuni principale: una alcătuită din două niveluri suprapuse și o a doua configurată ca un spațiu unic, dublu ca înălțime. Clădirea se bazează pe o structură industrială din oțel, îmbrăcată cu două materiale ondulate diferite care caracterizează fiecare volum: partea spre stradă, care adăpostește cele două niveluri, este placată cu panouri opace din fibrociment, în timp ce partea orientată către grădină este închisă cu panouri transparente din policarbonat, formând o seră cu o înălțime de peste șase metri. În interiorul acestui schelet structural, o structură secundară din lemn, amplasată în spatele învelitorii opace, constituie singura zonă a casei izolată și încălzită în mod activ. Acest volum redus se deschide atât către exteriorul străzii, cât și către seră. Orientată spre est, grădina de iarnă captează razele soarelui în primele ore ale zilei, devenind o zonă-tampon termică ce asigură încălzirea pasivă a părții din lemn a locuinței pe timpul iernii, în timp ce panourile

The Latapie house (Fig. 2) is a simple volume based on a square plan divided in two main parts, one composed of two superimposed floors and a second one as a single double height space.The building is based on an industrial steel framework cladded with two different corrugated materials characterising each volume: the street-facing side with the two floors covered in opaque fibre-cement panels, while the garden-facing side is enclosed with transparent polycarbonate sheets, forming a greenhouse more than six metres high. Inside the frame, a structural timber frame located behind the opaque cladding forms the only part of the house which is actively isolated and heated. This small volume opens both on the street outside and on the greenhouse. Facing east, the winter garden captures the sun in the early hours becoming a thermal buffer zone providing passive heating for the timber part of the house during the winter, while ventilation panels ensure comfort in this area during

de ventilație garantează confortul acestui spațiu pe durata verii. Locuitorii sunt astfel încurajați să „migreze" dintr-un spațiu în altul, ocupând suprafața vastă a serei în lunile mai calde și retrăgându-se treptat către zona centrală în timpul iernii, urmând traiectoria soarelui și a vântului de-a lungul diferitelor perioade ale anului (Lacaton, 2003). Întregul proiect este, de fapt, construit în jurul conceptelor de variație și mișcare, cu amplele panouri ale fațadei, deschise sau închise manual, care oferă grade diferite de umbrire, intimitate, încălzire și o calitate variabilă a luminii difuze pe parcursul zilei și al anotimpurilor. În particular, condițiile de mediu influențează variația utilizărilor volumului translucid de-a lungul anului: el funcționează ca o casă solară în timpul verii, este o zonă-tampon pasivă pe timpul iernii și devine o extensie a spațiilor de locuit ori de câte ori este posibil, mai ales în lunile calde. Această variație poate deveni extrem de eficientă, deoarece volumul din lemn poate fi deschis complet către grădina de iarnă prin intermediul panourilor pivotante ale fațadei interioare, precum și datorită continuității pardoselii dintre cele două volume, care formează o suprafață continuă. Caracterul nedeterminat al utilizărilor serei îi permite, de asemenea, să devină simultan spațiu de lucru, loc de joacă sau spațiu pentru luat masa, toate aceste funcțiuni putând fi suprapuse. Din perspectivă fenomenologică, succesiunea variațiilor dintre cele două volume implică o modificare perceptivă a temperaturii, luminii și sunetului pe măsură ce o persoană traversează pragul dintre cele două zone: o implicare directă, corporală, cu spațiul domestic și o tranziție graduală către mediul exterior, ceea ce Juhani Pallasmaa ar numi „confruntări distincte între om și spațiu" (Pallasmaa, 1995, p.136). Definirea funcțională a casei este, de fapt, minimă, constând într-o bucătărie și un grup sanitar amplasate într-un nucleu central la parterul volumului din lemn, care include, de asemenea, scara și o baie la etaj. Celelalte încăperi și-ar putea schimba destinația în timp, întrucât niciunui spațiu nu îi este atribuită o funcțiune specifică, iar atât la parter, cât și la etaj, nu există coridoare propriu-zise și nici măcar uși între camere, rezultând astfel un spațiu continuu.

summer. Inhabitants are thus encouraged to "migrate" from one space to another occupying the vast area of the greenhouse during the warmer months and progressively relocating in the central zone during the winter, following the trajectory of the sun and the wind in different times of the year (Lacaton, 2003). The entire project is in fact based on the notion of variation and movement, with the large façade panels—opened or closed manually—providing different degrees of shade, intimacy, heating, and a varying quality of diffuse light throughout the day and across the seasons. In particular, environmental conditions influence the variation of uses of the translucid volume through the year: it is a sunhouse during summer, a passive buffer zone during winter, an extension of the living areas whenever possible and especially in the warm months. This variation can become extremely efficient as the timber volume can be completely opened on the wintergarden through the revolving panels of the interior elevation and also thanks to the evenness of the floors between the two volumes which form a continuous surface. The indeterminacy of uses of the greenhouse also allows it to become a working space, a play area, a dining spot, all superposed. From a phenomenological point of view, the series of variations between the two volumes implies a perceptual shift in temperature, light, and sound as one moves through the threshold between the two zones: a direct, bodily engagement with the domestic space and a transition toward the exterior environment, what Juhani Pallasmaa would call "distinct confrontations between man and space" (Pallasmaa, 1995, p.136). The functional definition of the house is indeed minimal, consisting of a kitchen and a toilet located in a central block on the ground floor of the timber volume, which also contains the staircase and an upstairs bathroom. The other rooms could change their destination during time as no specificity is given to the single space, and there are no actual corridors or even doors in both the rooms of the ground floor and upper floor, thus designing a continuous space.

Primul proiect realizat de cei doi arhitecți poate fi considerat o matrice pentru Casa Latapie și pentru proiectele lor ulterioare, dezvăluind interesul și inspirația lor pentru moduri de locuire non-occidentale, care scapă abordării moderne și funcționaliste. Construit în 1994 pe malul fluviului Niger, la un kilometru de satul Saadia, proiectul realizat de Lacaton & Vassal pentru un mic pavilion și o incintă sintetizează abordarea lor receptivă față de mediul natural, amplasarea fiind aleasă pe o dună deosebit de bine ventilată de curenții de aer proaspăt pe direcțiile fluviului, respectiv față de utilizarea sistematică a unor resurse simple, disponibile, pavilionul fiind realizat din rogojini de paie, un material deja prezent pe amplasament. Descrierea arhitecților privind istoria construcției reflectă, de asemenea, o relație particulară cu timpul: aceștia povestesc că identificarea amplasamentului potrivit a durat șase luni, construirea pavilionului două zile, iar după doi ani acesta a fost distrus de vânt (Lacaton & Vassal, 2003). Natura dual a acestei construcții arhetipale simple conține deja asocierea dintre casă și grădină, care va fi reluată și dezvoltată în proiectele lor ulterioare (Zeifman, 2023).

The first project realised by the architects could be considered a matrix for the Latapie house and their successive designs and reveals their interest and inspiration in non western ways of living which escaped the modern, functionalist approach. Built in 1994 on the river Niger, one kilometer from the village of Saadia, Lacaton & Vassal's project for a small pavilion and an enclosure summarise their approach receptive to the natural settings, as they localised the project on a dune particularly well-ventilated by currents of fresh air, in accordance with the axes of the river and to the systematic employment of simple and available resources as the pavilion is made up with straw matting, a material already present on site. The architects' description of the history of the construction also embodies a peculiar relationship with time as they report that searching for the right site took six months, building it took two days and in two years it was destroyed by the wind (Lacaton & Vassal, 2003). The double nature of this simple archetypal construction includes already the coupling of house and garden which will be replicated in their further projects (Zeifman, 2023).

Această experiență a locuinței unifamiliale Latapie, derivată din cea trăită în Niger, i-a stimulat pe arhitecți să caute soluții similare în proiectele lor ulterioare de locuințe sociale, reproducând, la scări diferite, asocierea dintre un spațiu interior încălzit și izolat și extensia acestuia prin intermediul unei sere, cum ar fi proiectul lor din Bordeaux și Mulhouse, precum și în intervenția asupra turnului Bois-le-Prêtre din Paris, unde, între 2009 și 2011, au reabilitat o clădire existentă cu 18 niveluri, construită în 1961, adăugând pe fațadă o mare grădină de iarnă ca zonă-tampon locuibilă.

This experience in the single-family Latapie house, mutuated from the one in Niger, stimulated the architects to seek similar solutions in the context of their later projects of social housing replicating the association of an heated and isolated interior expanded by the space of a greenhouse on different scales, like their project in Bordeaux and Mulhouse, or their tour Bois-le-Prêtre à Paris in which in 2009-2011 they refurbished an existing 18 floors building from 1961, adding a large wintergarden as façade and inhabitable buffer zone.

Un tipar similar de organizare, bazat pe o „migrație" internă-sezonieră a locuitorilor se putea regăsi în locuințele tradiționale cu curte din Orientul Mijlociu, care adeseori aveau încăperi de vară, respectiv de iarnă, precum locuințele din Alep, Siria, care cuprindeau un

A similar pattern of organisation based on an internal—seasonal—"migration" of the inhabitants would happen in traditional Middle Eastern courtyard houses which often had summer and winter rooms, like the houses in Aleppo, Syria which comprise a north-facing *iwan*, a vaulted space

iwan orientat spre nord, un spațiu arcuit deschis spre o latură, pentru vară și zone închise spre sud pentru iarnă (Aboudan & Hacihasanoglu, 2018). Aceste locuințe cu curte interioară, construite în cea mai mare parte între secolele al XVI-lea și al XVII-lea, sunt compuse dintr-o serie de spații cu caracteristici spațiale și termice diferite, concepute cu scopul posibilității de a face față variațiilor de temperatură prin mijloace pasive și datorită utilizării diferite a clădirii în funcție de anotimp. Ele sunt organizate în jurul unei curți deschise, adesea plantate, pentru a oferi umbră, fiind prevăzute cu o sursă de apă pentru a menține umiditatea, loc care servește drept principal spațiu de reuniune al familiei în lunile călduroase. Spre această curte se deschide *iwan*-ul, o loggie acoperită, orientată de regulă spre nord pentru a intensifica răcirea, care găzduiește de asemenea viața de familie pe timpul verii. Acest spațiu operează ca o încăpere semi-deschisă, oferind umbră completă și o bună ventilare în perioadele cele mai fierbinți ale anului. *Iwan*-ul este proiectat astfel încât să profite la maximum de brizele dominante și de ventilația naturală, favorizate de orientarea nordică a casei. Lumina directă a soarelui este în mare parte blocată, în special deasupra porțiunii acoperite, unde un panou de umbrire prelungit, care ocupă întreaga lățime a *iwan*-ului, oferă o protecție suplimentară. Fațada exterioară a casei prezintă doar câteva ferestre mici, amplasate în partea superioară și orientate spre stradă, protejând interiorul de căldură. Deschiderile superioare sunt adesea protejate de un *mashrabiyeh*, un grilaj din baghete de lemn împletite, care filtrează lumina soarelui. Pereții exteriori sunt extrem de groși și sunt construiți din două paramente de piatră, între care se află un nucleu de umplutură. Această anvelopă masivă asigură o izolație termică excepțională, permițând spațiilor orientate spre sud să constituie zonele de locuit cele mai adaptabile în timpul iernii. În sfârșit, chiar și acoperișurile plate devin un spațiu suplimentar de odihnă în lunile cele mai călduroase ale anului, permițând o nouă deplasare sezonieră a locuirii deasupra locuinței (Alafandi & Rahim, 2017). Variația materialelor, grosimea, orientarea și a configurația diferitelor zone organizează spațiile

open on one side, for summer, and south-facing enclosed areas for winter (Aboudan & Hacihasanoglu, 2018). These courtyard houses, built mostly between the 16th and 17th centuries, are composed of a series of areas with different spatial and thermal qualities all developed around the possibility of dealing with varying temperature conditions through passive systems and thanks to the different occupation of the building during the different times of the year. They are organised around an open courtyard, often planted to provide shade and containing a water source to ensure humidity, which serves as the family's main gathering area during the warmer months. Opening onto this courtyard is the *iwan*, a covered loggia typically oriented north to maximise cooling which also hosts the family during summer. This space acts as a semi-open room which offers complete shade and good ventilation during the hottest periods of the year. The *iwan* is designed to take full advantage of prevailing breezes and natural ventilation, aided by the house's north-facing orientation. Direct sunlight is largely blocked, especially over the roofed section, where an extended shading panel—which takes the whole width of the *iwan*—provides additional protection. The exterior façade of the house offers only a few small upper windows facing the street protecting the interior from heat. The upper openings are often screened with a *mashrabiyeh*, a screen made of interlaced wooden rods, that filters sunlight. The exterior walls are extremely thick and are constructed with stone facing on both sides and a filler core between them. This heavy envelope provides exceptional thermal insulation allowing the south facing areas to be the most adaptable living quarters during winter. Finally, even the flat roofs become a further sleeping space for the hottest months of the year allowing a further seasonal movement on top of the house (Alafandi & Rahim, 2017). The variation in materials, thickness, orientation and configuration of the different areas organises domestic spaces which encourage an internal migration of the inhabitants following seasons and climate and without responding to precise functional

domestice care încurajează o migrație internă a locuitorilor în funcție de anotimpuri și de condițiile climatice, fără a răspunde unor cerințe funcționale precise, așa cum se întâmplă în cazul contemporan al locuinței Latapie.

Timpul ca anotimpuri ale vieții

Traducerea directă a unui ritm funcțional cotidian în organizarea spațială a unei locuințe implică o concepție a spațiului domestic ca și cum acesta ar fi suspendat într-un prezent perpetuu, în care relațiile dintre membrii familiei, ba chiar însăși structura familiei nucleare, sunt considerate perene, imuabile și neproblematice. Evenimentele majore ale vieții sau evenimentele care se repetă an de an trebuie să își găsească locul în spații concepute pentru activitățile obișnuite ale vieții de zi cu zi, iar variațiile în componența gospodăriei nu sunt ușor adaptate la organizarea existentă a locuinței. Antropoloaga britanică Mary Douglas identifică capacitatea locuinței vernaculare de a integra evenimente specifice ale vieții în spațiile de depozitare: rafturile, dulapurile și debaralele păstrează proviziile, iar decorațiunile și alte obiecte apar o dată pe an sau doar de câteva ori într-o viață, pentru a sărbători, a jeli sau a reuni un număr mai mare de persoane cu ocazia unui eveniment deosebit (Douglas, 1991). Totuși, evenimente precum un divorț, plecarea unui copil din casa părintească sau integrarea unei noi rude ori a unui prieten în gospodărie, fiecare implicând o modificare majoră a structurii acesteia, nu sunt ușor absorbite de configurația spațială a locuinței.

Ca răspuns față de o asemenea limitare în ce privește flexibilitatea și potențialul de evoluție al locuințelor, conceptul de timp, înțeles ca o desfășurare a anotimpurilor vieții și structura în schimbare a familiei, a început a fi explorat în clădiri experimentale, în special începând cu anii 70 (Pelsmakers & Warwick, 2022), de exemplu, în primele clădiri de apartamente proiectate de Taller Bofill, cum ar fi *Walden 7* (Fig. 3).

requirements like in the contemporary case of Latapie house.

Time as Seasons of Life

The direct translation of a daily functional rhythm into the spatial organisation of a house implies a conception of domestic space as though it were suspended in a perpetual present, in which relationships among family members, and even the very structure of the nuclear family, are regarded as perennial, immutable, and unquestionable. Major life events or yearly recurrences must find their place within spaces conceived for mundane activities, and variations in the household's composition are not easily accommodated by the organised layout. British anthropologist Mary Douglas identifies the ability of the vernacular house to accommodate specific life events in its provision of storage: shelves, cupboards and closets hold those supplies, decorations and objects that are brought out once a year, or only a few times in a lifetime, to celebrate, to mourn or to gather for a larger occasion (Douglas, 1991). Still, events such as a divorce, a child leaving the family home, or a new relative or friend joining the household, each implying a major shift in the household's constitution, are not easily absorbed by the dwelling's layout.

In response to such a limitation in the flexibility and evolutionary potential of houses, the notion of time, understood as the unfolding of the seasons of life and the changing structure of the family, began to be explored in experimental buildings, particularly since the 1970s (Pelsmakers & Warwick, 2022), for instance, in the early apartment buildings by the Taller Bofill, such as Walden 7 (Fig. 3).

Un vast complex de 447 de locuințe, realizat în 1975 la Sant Just Desvern, pe atunci o suburbie părăsită de la periferia vestică a Barcelonei, *Walden 7* este singura clădire realizată din ceea ce fusese conceput inițial ca un întreg cartier. Biroul Taller Bofill, condus de Ricardo Bofill, reunea nu numai arhitecți, ci și poeți, actori, scriitori, un matematician, muzicieni și psihologi. De-a lungul anilor 60, acest grup multidisciplinar a desfășurat cercetări asupra locuirii colective de masă prin agregarea unităților locative, ca răspuns la noile moduri de viață, în cadrul proiectului *Orașul în spațiu*, al cărui rezultat cel mai elaborat este *Walden 7*. Această cercetare imagina un sistem de largi dimensiuni bazat pe agregarea unor celule locative, capabil să răspundă complexității și exigențelor societății contemporane prin soluții împrumutate din stilurile de viață neconvenționale apărute în anii 60, precum locuirea în comun (Lopes Dias, 2022). În acest sens, *Orașul în spațiu* poate fi considerat rezultatul unei dezbateri arhitecturale mai ample din perioada postbelică, dezbatere care a contestat modelele funcționaliste de locuire prin recunoașterea diversității stilurilor de viață contemporane și, în paralel, al declinului dominației tipologiilor familiale tradiționale (Moyano, 2004).

A vast complex of 447 dwellings completed in 1975 in Sant Just Desvern—then a deserted suburb on the western outskirts of Barcelona— *Walden 7* is the only building realised from what was originally conceived as an entire neighbourhood. The Taller Bofill, led by Ricardo Bofill, included not only architects but also poets, actors, writers, a mathematician, musicians and psychologists. Throughout the 1960s, this multidisciplinary group undertook research into mass housing through the aggregation of units, in response to new ways of living, under the project known as *City in Space* of which *Walden 7* is the most fully developed outcome. This research envisioned a large-scale system based on the aggregation of cells, capable of responding to the complexity and demands of contemporary society through solutions borrowed from the unconventional lifestyles that emerged in the 1960s, such as communal living (Lopes Dias, 2022). In this sense, the *City in Space* can be seen as a result of a broader post-war architectural debate that challenged functionalist housing models by recognising the diversity of contemporary lifestyles and, in parallel, the waning dominance of traditional family types (Moyano, 2004).

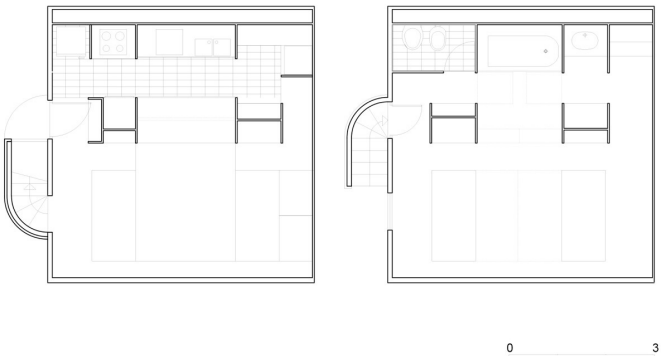

Fig. 3. Taller Bofill, Walden 7, Sant Just Desvern, Barcelona, planurile a două celule specifice, 1975/ Taller Bofill, Walden 7, Sant Just Desvern, Barcelona, plans of two typical cells, 1975
Sursa/ Source: Desen refăcut de autorul acestei lucrări/ Redrawing by the author of the text

Unitatea de bază a proiectului este celula, un volum cubic cu o amprentă la sol de 28 m.p. (fig. 3), concepută pentru a susține capacitatea sistemului de transformare continuă în timp. În loc să corespundă unui program fix, legat de ritmurile ciclice ale vieții cotidiene, celula funcționează într-un cadru temporal orientat către reconfigurări potențiale, în care schimbarea nu este episodică, ci integrată structural. În acest sens, proiectul deplasează accentul de pe temporalitatea cotidiană către o concepție mai deschisă și procesuală a locuirii.

Rolul atribuit celulei reflectă o poziție teoretică precisă formulată de Taller, definită ca unitate pentru un singur ocupant, pentru a evidenția individul drept entitatea socială fundamentală. Pornind de la această premisă, viața colectivă nu mai este înțeleasă ca o structură stabilă și prestabilită, precum familia tradițională, ci ca o configurație variabilă și reversibilă, în care indivizii se pot asocia sau disocia pe durate diferite. Proiectul introduce astfel o temporalitate a coabitării contingentă și ajustabilă, mai degrabă decât fixă sau prescrisă normativ. Uniforme ca dimensiuni, celulele sunt multiplicate și agregate pe verticală în turnuri de șaisprezece etaje, ușoara lor decalare generând spații interstițiale care găzduiesc o rețea de circulații pietonale și zone comune acoperite. Această deplasare incrementală produce o țesătură de conexiuni care nu se desfășoară ca o compoziție statică, ci ca un sistem spațial receptiv la aproprieri și transformări continue. Fiecare unitate pătrată integrează o coloană tehnică ce adăpostește toate rețelele de instalații și conține două module de locuire, consolidând astfel logica flexibilității combinatorii.

Walden 7 cuprinde aproximativ 1.000 de astfel de celule, organizate în 270 de locuințe și 90 de studiouri, cu multiple configurații determinate de agregarea modulelor și de poziția acestora în cadrul ansamblului. Locuințele rezultate, alcătuite din una până la patru module, răspund atât nevoilor variate ale locatarilor, cât și dimensiunilor standardizate ale locuințelor subvenționate din Spania

The basic unit of the project is the cell, a cubic volume with a footprint of 28 square metres (fig.3), conceived to support the system's capacity for continuous transformation over time. Rather than corresponding to a fixed programme tied to the cyclical rhythms of daily life, the cell operates within a temporal framework oriented towards potential reconfiguration, where change is not episodic but structurally embedded. In this sense, the project displaces the primacy of quotidian temporality in favour of a more open-ended, processual conception of habitation.

The role assigned to the cell reflects a precise theoretical position articulated by the Taller, which defined it as a unit for a single occupant in order to foreground the individual as the fundamental social entity. From this premise, collective life is no longer understood as a stable, pre-given structure—such as the traditional family—but as a variable and reversible arrangement, in which individuals may associate or dissociate over differing durations. The project thereby introduces a temporality of cohabitation that is contingent and adjustable, rather than fixed or normatively prescribed. Uniform in dimension, the cells are multiplied and vertically aggregated into sixteen-storey towers, their slight staggering generating interstitial spaces that accommodate a network of pedestrian circulation and covered communal areas. This incremental displacement produces a connective fabric that unfolds not as a static composition but as a spatial system receptive to ongoing appropriation. Each square unit integrates a service shaft accommodating all technical networks and contains two housing modules, further reinforcing the logic of combinatory flexibility.

Walden 7 comprises approximately 1,000 such cells, organised into 270 dwellings and 90 studios, with multiple configurations determined by the aggregation of modules and their position within the complex. The resulting dwellings—composed of one to four modules—respond both to the varying needs of inhabitants and to the standardised dimensions of subsidised housing

acelei perioade (60, 90 și 120 m.p.). Totuși, dincolo de acest cadru normativ, proiectul instituie o logică temporală în care spațiul domestic este conceput mai puțin ca un recipient stabil al rutinelor cotidiene și mai degrabă ca o structură evolutivă, capabilă să acomodeze, de-a lungul timpului, moduri schimbătoare de coabitare, în funcție de disponibilitatea indivizilor de a forma și apoi de a se desprinde de diferite colectivități (Lopes Dias, 2022). În proiectul preliminar, unitățile puteau fi asamblate pentru a forma locuințe de dimensiuni variate, care nu corespundeau neapărat unor unități familiale mononucleare, ci pur și simplu unor grupuri de persoane care doreau să locuiască împreună pentru o anumită perioadă de timp (Arce, Bustamante și Alonso-Rodriguez, 2025). În timp, unitățile reunite puteau fi din nou separate dacă nucleul familial se diviza, de exemplu în urma unui divorț sau atunci când un copil devenit adult părăsea locuința familiei, ori puteau fi reconfigurate pentru a găzdui rude suplimentare sau alte persoane care doreau să formeze temporar o gospodărie comună.

in Spain at the time (60, 90, and 120 square metres). However, beyond this regulatory framework, the project establishes a temporal logic in which domestic space is conceived less as a stable container of daily routines than as an evolving structure capable of accommodating shifting modes of cohabitation over time, depending on individuals' willingness to form and later dissociate from collectivities. (Lopes Dias, 2022). In the preliminary design the units could be assembled to form dwellings of various sizes, not necessarily corresponding to single-family units, but simply to groups of people wishing to live together for a period (Arce, Bustamante and Alonso-Rodriguez, 2025). Over time, joined units could be split again if the familiar nucleus were to divide, for instance after a divorce or when an adult child moves out, or reconfigured to host additional relatives or other people who wanted to form a temporary household.

Dincolo de flexibilitatea sistemului, configurația fiecărei unități însăși poate fi interpretată ca o subversiune a modelelor tradiționale de locuire, structurate în jurul activităților cotidiene ale familiei nucleare. În loc să atribuie locuri fixe fiecărei activități, precum a mânca în jurul unei mese comune, somnul într-un pat privat, reunirea în jurul televizorului sau îngrijirea personală în spatele unor uși închise, unitățile oferă un spațiu continuu, cu atmosfere variate, invitând ocupanții să se miște liber și să doarmă, să mănânce, să bea sau să se relaxeze în contexte spațiale diferite. Astfel, funcțiile domestice tradiționale sunt reorganizate și întrețesute în moduri neașteptate, subminând codurile convenționale ale locuirii. În desenele proiectului inițial (1971), fiecare unitate este concepută, de asemenea, ca un spațiu multifuncțional, conceput pentru a găzdui simultan activități asociate în mod obișnuit atât timpului diurn, cât și celui nocturn.

Beyond the flexibility of the system, the layout of each unit itself can be seen as a subversion of traditional housing schemes structured around the daily routines of a nuclear family. Instead of assigning fixed locations for each activity—such as eating at a common table, sleeping in a private bed, gathering around the TV, or attending to personal hygiene behind closed doors—the units provide a continuous space with varied atmospheres, inviting occupants to move freely, sleep, eat, drink, or relax in different spatial contexts. In this way, traditional domestic functions are reorganised and interwoven in unexpected ways, subverting conventional codes. In the preliminary project drawings (1971), each unit is also conceived as a multifunctional space, designed to accommodate simultaneously activities typically associated with both day and night.

În ciuda diversității tipologiilor de locuire, fiecare interior încorporează sisteme standardizate și un număr limitat de elemente sau echipamente recurente, care permit configurări flexibile. În loc să fie alcătuite din încăperi convenționale, spațiile de locuire sunt subdivizate în unități mai mici, care pot fi închise sau lăsate deschise, formând zone funcționale distincte: o chicinetă, o cadă, o chiuvetă sau un spațiu pătrat coborât, acoperit cu mochetă, destinat locuirii de zi sau somnului. Elementele-cheie care fac posibilă această versatilitate sunt rafturile verticale și podelele etajate pe niveluri orizontale, acoperite cu mochetă. Rafturile integrează aparatele electrocasnice, o masă, o cadă sau un lavoar, în timp ce suprafețele pardoselii adăpostesc saltele și perne. Fiecare ocupant poate avea un spațiu independent pentru locuire, luarea mesei, lucru și odihnă, o zonă domestică proprie în cadrul întregii locuințe.

Despite the variety of building typologies, each interior incorporates standardised systems and a limited set of recurring elements or fixtures that allow for flexible configuration. Rather than being composed of conventional rooms, the dwelling spaces are subdivided into smaller units that can be closed off or left open, forming distinct functional areas: a kitchenette, a bathtub, a sink, or a sunken carpeted square for living or sleeping. The key components enabling this versatility are the vertical shelves and the horizontally tiered, carpeted floors. The shelves house household appliances, a table, a bath, or a washbasin, while the floor accommodates mattresses and pillows. Each occupant can have an independent space for living, dining, working, and sleeping, a personal domestic zone within the larger house.

Deși flexibilitatea în asocierea și disocierea celulelor de locuire din concepția ansamblului Walden 7 nu a funcționat conform intenției, unitățile de locuire ajungând în cele din urmă să fie utilizate într-un mod mai convențional și mai puțin evolutiv decât așteptările, ea a funcționat în alte exemple, în special în anumite tipologii tradiționale de locuințe, care au reușit efectiv să permită transformări importante ale configurației lor de-a lungul timpului, într-un mod asemănător celui conceptualizat de Taller Bofill în anii 60 și 70. De exemplu, casa urbană tradițională japoneză din lemn, cunoscută drept machiya, răspundea ambelor concepții ale timpului discutate anterior în prezenta lucrare, atât ciclicității anotimpurilor, cât și evoluției etapelor vieții, prin utilizarea pereților despărțitori glisanți, care permiteau reconfigurarea încăperilor în funcție de nevoile în schimbare ale familiei de-a lungul timpului.

While the flexibility in the association and dissociation of cells envisioned in the design of Walden 7 did not function as intended—its housing units ultimately being used in a more conventional and less evolutionary manner than expected—it did operate in other examples, particularly in certain traditional housing typologies, which were in fact able to accommodate substantial changes in their layout over time, in a manner similar to that conceptualised by Taller Bofill in the 1960s and 1970s. For example, the traditional wooden Japanese townhouse, or *machiya*, addressed both conceptions of time discussed earlier in this article— seasonality and life-stage evolution — through the use of sliding partitions, enabling rooms to be reconfigured in response to the family's changing needs over time.

Machiya reprezintă locuințe construite în diverse forme pretutindeni în Japonia, apărute pentru prima dată în secolele al XI-lea și al XII-lea la Kyoto, unde au fost realizate de negustori. Termenul *machiya* combină „ma" (care înseamnă spațiu sau interval intermediar), „chi

Machiya are houses built in various forms across Japan, first emerging in the 11th and 12th centuries in Kyoto, where they were established by merchants. The name *machiya* combines *ma* (meaning space or in-between), *chi* (road), and *ya* (shop), literally describing a "shop space

„(drum) și „ya” (prăvălie), descriind literalmente un „spațiu comercial de-a lungul drumului”. O *machiya* îmbină de obicei locuința cu un magazin orientat spre stradă. În interiorul unei *machiya,* diferitele spații sunt definite prin utilizarea mai multor tipuri de *shoji*, uși glisante din bambus pentru verile călduroase, respectiv din hârtie groasă de orez pentru iernile reci. Straturile multiple și diferitele tipuri de paravane permiteau transformări suplimentare ale spațiilor pentru a proteja interiorul de frig sau pentru a favoriza circulația aerului în lunile mai calde, modificând efectiv configurația casei odată cu schimbarea anotimpurilor (Izumida, 2011).

În *machiya*, spațiile pot fi separate de zonele adiacente sau conectate cu acestea prin pereți despărțitori glisanți, permițând fie o succesiune de camere mici, bine delimitate, fie spații ample și continue pentru găzduirea unor evenimente de mai mari dimensiuni; nunți, înmormântări și tot felul de reuniuni și petreceri pot avea loc în interiorul locuinței private. Mai mult, deoarece încăperile sunt definite în primul rând de dispunerea saltelelor *tatami*, funcția lor se poate modifica în funcție de momentul zilei, de anotimp sau de ocazia specifică, într-un mod asemănător zonelor de podea acoperite cu mochetă din unitățile Walden 7. În loc să se bazeze pe mobilier fix, locuințele japoneze tradiționale utilizează piese mobile, aduse atunci când sunt necesare și depozitate în dulapuri compartimentate atunci când nu sunt folosite (Spoormans, 2018).

Timpul ca stratificare a utilizărilor

Tendința contemporană de suprapunere a timpului de viață cu timpul de muncă, pe care arhitectura funcționalistă le concepea ca entități separate (Nisonen, Milián Bernal, & Pelsmakers, 2025) a fost interpretată de arhitectul grec Aristide Antonas pentru Casa Amfiteatru (2007)

along the road." A *machiya* typically combines a housing unit with a shop facing the street. Inside the *machiya* the different spaces are defined through the use of different kinds of *shoji*, sliding doors made of bamboo for the warm summers and in thick rice paper for the cold winters. Multiple layers and different types of screens enabled further transformations of the spaces to protect from the cold or to better let air flow during warmer months, effectively altering the configuration of the house with the changing seasons (Izumida, 2011).

In the *machiya*, spaces can be separated from or connected to adjacent areas using sliding partitions, allowing for either a sequence of small, clearly defined rooms or expansive, continuous spaces for hosting bigger events; weddings, funerals and all kinds of bigger meetings and parties can take place inside the private house. Moreover, because rooms are primarily defined by the arrangement of *tatami* mats, their function can change according to the time of day, the season, or the specific occasion—similar to the carpeted floor areas in Walden 7 units. Rather than relying on fixed furnishings, traditional Japanese homes make use of movable pieces that are brought out when needed and stored in built-in closets when not in use (Spoormans, 2018).

Time as a Stratification of Uses

The contemporary tendency of overlapping life time and working time, which functionalist architecture envisioned as separate entities (Nisonen, Milián Bernal, & Pelsmakers, 2025) has been interpreted by the Greek architect Aristide Antonas for his Amphitheatre House (2007)

Fig. 4. Aristide Antonas, Casa Amfiteatru, Hydra, secțiune, 2007/ Aristide Antonas, Amphitheatre House, Hydra, section, 2007
Sursa/ Source: © Aristide Antonas

Antonas a realizat acest lucru printr-o serie de platforme descendente care chiar formează un spațiu de tip amfiteatru în interiorul unei încăperi cu dublă înălțime, care constituie nucleul casei (Fig. 4). Construită în Hydra, un mic oraș de pe insula omonimă, aproape de Pireu, portul Atenei, clădirea este în primul rând utilizată pentru ședere de scurtă durată. Modestă la exterior, dar atent gândită în detaliu, locuința este un paralelipiped așezat pe un zid de fundație preexistent, cvasi-ortogonal, părând să se sprijine pe acest element *găsit ca atare* pentru a evita orice preconcepție compozițională sau stilistică. În același spirit al lucrului cu condițiile existente, materialele de construcție au fost extrase din piatra aflată sub amplasament. Un acoperiș modest din lemn, acoperit cu țigle tradiționale, încoronează zidurile. La interior, proiectul constituie un hibrid între arhetipul amfiteatrului și interiorul domestic convențional, întrucât planul pardoselii coboară în trepte succesive, permițând astfel o succesiune nedeterminată de utilizări. Spațiul este conceput ca o platformă flexibilă, capabilă să permită munca la distanță, somnul, luarea mesei, vizionarea filmelor și alte activități, suprapunând

He did so through a series of descending platforms forming an actual amphitheatre-like area within a double-height space, which embodies the core of the house (Fig. 4). Built in Hydra, a small town on an island near Piraeus, the port of Athens, the building is primarily used for short-term stays. Externally modest yet finely articulated, the house is a parallelepiped resting on a pre-existing quasi-orthogonal foundation wall, seemingly relying on this *as found* element to avoid any compositional or stylistic preconceptions. In the same spirit of working with existing conditions, the construction materials were quarried from the stone beneath the site. A modest wooden roof, covered with traditional tiles, crowns the walls. Inside, the project constitutes a hybrid of the amphitheatre archetype and the conventional domestic interior as the floor plane descends in stepped tiers, thereby enabling an indeterminate sequence of uses. This space is shaped as a flexible platform that can accommodate working remotely, sleeping, eating, watching movies, and other activities, effectively superimposing different timelines. With most of fixed, heavy furnishings removed, the house becomes a

efectiv diferite temporalități. Odată eliminate majoritatea pieselor de mobilier fixe și greoaie, casa devine un sistem flexibil capabil să depășească noțiunea tradițională de domesticitate și să se deschidă unor forme colective de utilizare. Colajele arhitectului, împreună cu fotografiile construcției finalizate, prezintă zona centrală în trepte ca pe un habitat natural pentru o umanitate cufundată în universul dispozitivelor electronice – laptopuri, imprimante, boxe, proiectoare – întreținute prin cablurile încâlcite care simbolizează interconectarea lor reciprocă. Răsturnând un clișeu comun, tehnologia nu e prezentată ca o forță ce izolează indivizii de realitatea fizică; dimpotrivă, apare drept principalul agent care îi adună pe oameni în interiorul spațiului. Mai multe imagini arată cum volumul amfiteatrului capătă semnificații multiple și devine fie un cinematograf interior (cu proiecții pe peretele din față), fie o sală de mese sau un spațiu de lucru, fără a-și pierde ceva din caracteristicile de bază. Aceste imagini sugerează o condiție difuză caracteristică ultimilor ani, în care spațiul domestic se suprapune tot mai mult cu timpul liber și cu munca, ambele organizate din ce în ce mai pregnant în jurul prezenței dispozitivelor digitale, o tendință care s-a accentuat după pandemia din 2020. Amatorismul se transformă adesea în profesionalism, timpul petrecut pe rețelele sociale devine într-o măsură la fel de mare timp de producție cât și timp de recreere, iar comunicările profesionale ajung să înghită fiecare clipă din viața lucrătorului de vreme ce acestuia i se cere adesea să fie disponibil permanent.

flexible system capable of moving beyond the traditional notion of domesticity and opening itself to collective forms of use. The architect's collage drawings, together with photographs of the completed structure, depict the central stepped area as a natural habitat for a humanity immersed in the life of electronic devices—laptops, printers, speakers, projectors—woven together by the tangle of cables that symbolise their mutual interconnection. Inverting a common cliché, technology is not portrayed as a force that isolates individuals from physical reality; instead, it appears as the primary agent that draws people together within the space. Several pictures show the volume of the amphitheater taking multiple meanings and becoming an indoor cinema (with projections on the facing wall), a lunchroom or a workplace, without ever losing its essential features. These images allude to a diffuse condition of recent years in which domestic space increasingly overlaps with leisure and work, both progressively organised around the presence of digital devices, a tendency which has increased since the 2020 pandemic. Amateurism often turns to professionalism, time spent on social networks becomes as much as production time as leisure, work-related communications swallow every instant of the worker's life as he is often requested to be constantly available.

Așa cum răspândirea calculatoarelor a permis oamenilor să lucreze, să se distreze, să comunice și să învețe cu ajutorul unui singur dispozitiv, această casă recuperează o multifuncționalitate similară, permițând ca același spațiu să fie împărțit între toate aceste activități. Pe măsură ce configurația familiei a evoluat de la un organism multigenerațional la unul nuclear, iar apoi la o entitate și mai fragmentată și variabilă, casa funcționalistă nu mai poate răspunde nevoilor sale imprevizibile, ci ar putea evolua pentru a deveni unitatea minimă care va absorbi,

Just as the diffusion of computers has allowed people to work, have fun, communicate, and learn through a single device, this house reclaims a similar multifunctionality by allowing the same space to be shared across all of these activities. As the configuration of the family has evolved from a multi-generational organism, to a nuclear one, to an even more fragmented and variable entity, the functionalist house cannot respond any longer to its unpredictable needs, but could evolve to become the minimal unit which is going to absorb, at its core, more and more timelines:

în centrul său, tot mai multe temporalități: de la loc de muncă la spațiu de recreere până la utilizări potențiale precum zonă de reuniuni, hotel, școală sau chiar muzeu, într-o de-specializare treptată a propriului său mediu.

Înainte ca specializarea camerelor să aibă loc, mai multe exemple vernaculare de arhitectură domestică includeau o suprafață pentru tot felul de activități (Steadman, 2016). Un astfel de exemplu poate fi urmărit chiar în ceea ce este considerat cel mai vechi proto-oraș din istorie: așezarea neolitică Çatalhöyük din Turcia de azi, unde un conglomerat de celule și acoperișurile lor continue ofereau o platformă comună pentru întreaga comunitate (Fig. 5).

from working place, to space for leisure, to more potential uses like an assembly arena, an hotel, a school, or even a museum, in a progressive de-specialization of its own environment.

Before the specialisation of rooms took place, several vernacular examples of domestic architecture included a surface where all kinds of activities could be carried out (Steadman, 2016). One such example can even be traced in what is considered the oldest proto-town in history: the Neolithic settlement of Çatalhöyük in present-day Turkey, where a conglomerate of cells and their continuous roofs provided a shared platform for the entire community (Fig.5).

Fig. 5. Site-ul neolitic Çatal Hüyük, sudul Anatoliei, plan, 7500 Î.Hr. până la 5600 î.Hr/
Neolithic site of Çatal Hüyük, southern Anatolia, plan, 7500 BC to 5600 BC
Sursa/ Source: Desen refăcut de autorul acestei lucrări/ Redrawing by the author of the text

Orașul, care a existat aproximativ între 7500 î.Hr. și 5600 î.Hr., nu avea nici străzi, nici piețe, nici clădiri publice, fiind alcătuit în întregime din celule de locuire cu o geometrie foarte simplă, aproape de tip pătrat, construite din cărămizi de lut uscate la soare. Celulele nu aveau ca scop exclusiv locuirea. Dovezile arheologice relevă coexistența activităților productive, precum prelucrarea silexului și a osului, cu urme ale practicilor rituale în cadrul acelorași unități spațiale. Prin urmare, distincția dintre funcțiile de locuire, de muncă și ceremoniale devine estompată, iar ansamblul, în întregul său, poate fi înțeles ca un mediu compozit în care se suprapun multiple moduri de ocupare. În loc să fie organizate potrivit temporalității segmentate a rutinelor cotidiene, aceste spații găzduiesc regimuri temporale suprapuse, în care timpul ciclic, productiv și ritual se intersectează.

Această stratificare este intensificată suplimentar de practica îngropării cadavrelor direct sub celule, ceea ce transformă interiorul locuinței într-un spațiu care se raportează simultan la temporalitățile vieții, morții și continuității ancestrale. Locuința se extinde astfel dincolo de prezentul său funcțional imediat, încorporându-se într-o durată mai lungă care leagă pe cei vii de cei morți. În acest sens, unitatea spațială operează ca un loc de condensare temporală unde diferite scări de timp – zilnice, sezoniere și generaționale – sunt prezente simultan.

Majoritatea caselor includ un cuptor, spații de depozitare și elemente încorporate precum băncile sau platformele înălțate, care structurează interiorul ca o suprafață continuă și adaptabilă. Aceste caracteristici nu impun o utilizare rigidă, ci permit în schimb un model de activități în continuă schimbare, permițând aceluiași spațiu să sprijine activități diverse de-a lungul timpului. De aceea, podeaua interioară devine locul unei ocupări negociate și în continuă evoluție, răspunzând nu doar nevoilor imediate, ci și coexistenței temporalităților eterogene care depășesc cadrul vieții cotidiene (Hodder 1996).

The town, which existed from approximately 7500 BC to 5600 BC, has no streets or squares or public buildings, but is entirely composed of dwelling cells with a very simple, almost square geometry constructed from sun-dried mudbrick. The cells were not exclusively dedicated to habitation. Archaeological evidence reveals the coexistence of productive activities—such as flint-knapping and bone-working—with traces of ritual practices within the same spatial units. As a result, the distinction between living, working, and ceremonial functions becomes blurred, and the complex as a whole can be understood as a composite environment in which multiple modes of occupation are superimposed. Rather than being organised according to the segmented temporality of daily routines, these spaces accommodate overlapping temporal regimes, in which cyclical, productive, and ritual time intersect.

This layering is further intensified by the practice of burying bodies directly beneath the cells, transforming the domestic interior into a site that simultaneously engages with the temporalities of life, death, and ancestral continuity. The dwelling thus extends beyond its immediate functional present, embedding itself within a longer durée that binds the living to the dead. In this sense, the spatial unit operates as a locus of temporal condensation, where different scales of time—daily, seasonal, and generational—are co-present.

Most houses incorporate a hearth, storage bins, and built-in elements such as benches or raised platforms, which structure the interior as a continuous, adaptable surface. These features do not rigidly prescribe use but instead enable a shifting pattern of activities, allowing the same space to support diverse practices across time. The interior floor thereby becomes the site of a negotiated and evolving occupation, responsive not only to immediate needs but also to the coexistence of heterogeneous temporalities that exceed the framework of the everyday. (Hodder 1996).

Concluzii. Tipuri multiple de timp

Această cercetare pune în dialog o serie de locuințe din secolele ale XX-lea și al XXI-lea cu exemple de arhitectură vernaculară din întreaga lume, subliniind potențialul interpretării conceptului de timp în mod diferit de activitățile cotidiene exprimate de obicei în locuințele funcționaliste și post-funcționaliste. Printr-o analiză atentă a acestor locuințe selectate – luând în considerare atât materialele de construcție și dispunerea spațială, precum și intențiile de la baza acestei cercetări – acestea apar să reflecte nu doar o interpretare distinctivă a timpului, ci și o stratificare a mai multor temporalități, creând o înțelegere complexă a modului în care conceptul de timp poate fi considerat în spațiul unei locuințe. Locuința concepută pentru a ține cont de variațiile termice și sezoniere pare să includă, de asemenea, o adaptabilitate temporală, în timp ce locuința care se concentrează pe stratificarea temporalităților răspunde bine și la posibilitatea migrației în interiorul clădirii, confirmând faptul că schimbarea abordării temporale de la programul zilnic obișnuit la alți factori implică o reconsiderare generală și radicală a întregii organizări a unei locuințe.

Preocupările contemporane privind aspectele de mediu sunt adeseori traduse într-o analiză tehnică a dispersiei termale, calității izolației și orientării clădirii, dar rareori iau în considerare posibilitatea de a introduce modalități pasive de economisire a căldurii, care includ reorganizarea straturilor casei sau locuirea în mod diferențiat, în funcție de anotimp. Evoluția unității familiale, odată cu prevalența crescândă a gospodăriilor formate dintr-o singură persoană, familii monoparentale și familii reconstituite necesită, de asemenea, amenajări spațiale mai flexibile care facă tranziția între spațiile de locuit individuale și zonele comune, precum și între planurile de etaj continue și configurațiile mai subdivizate. În sfârșit, un concept avansat privind timpul pe care locuința ar trebui să-l întruchipeze este aceea a unei durate de viață mai lungi, atât pentru durabilitatea sa prezentă, precum și capacitatea de a

Conclusions. Multiple Kinds of Time

This research places a series of 20th- and 21st-century houses in dialogue with vernacular examples from around the world, highlighting the potential to interpret the notion of time differently from the daily routines typically expressed in functionalist and post-functional dwellings. Through a close analysis of these selected dwellings—considering both their material construction and spatial layout, as well as the intentions behind the architects' research— they appear to reflect not only each a distinctive interpretation of time but also a layering of multiple temporalities, creating a complex understanding of how the notion of time can be taken into account within the space of a dwelling. Housing conceived to take into account thermal and seasonal variations seem to also include over-time adaptability, while housing which focuses on the overlapping of temporalities also respond well to the possibility of migration inside the building confirming that shifting the approach to time from the regular daily schedule to other factors, implies a general and radical reconsideration of the whole organisation of a dwelling.

Contemporary preoccupations connected to environmental concerns are often translated into the technical analysis of thermal dispersion, quality of insulation and orientation, but they rarely take into account the possibility to introduce passive modes of saving heat which include the rearrangement of the house's layers, or that of living the house differently depending on the seasons. The evolution of the family unit, with the increasing prevalence of single-person households, single-parent families, and recomposed families, also calls for more adaptable spatial layouts that mediate between individual living spaces and shared communal areas, as well as between continuous floor plans and more subdivided configurations. Finally, a further notion of time which dwelling should embody is that of a longer timespan of life, both for its actual durability and its capacity to respond to future

răspunde nevoilor viitoare, imprevizibile, ale generațiilor viitoare. Așa cum își amintește Reyner Banham: „arhitecții, din motive complet întemeiate, sunt obișnuiți să gândească în termenii unei scale temporale a cărei unitate de bază e cam de jumătate de secol" (Banham, 1996, p. 72). Regândirea locuinței prin noile perspective temporale ar putea susține luarea în calcul a unor intervale mai lungi, deoarece adaptabilitatea și variația sunt deja încorporate în țesătura proiectului chiar de la debut.

unforeseeable necessities by future generations. As Reyner Banham recalls, "architects, for entirely valid reasons, are habituated to think in terms of a time scale whose basic unit is about half a century" (Banham, 1996, p. 72). Rethinking housing through new spectres of time might help take longer spans into consideration, as adaptability and variation are already embroidered into the fabric of the project since its beginnings.

Referințe / References

Aboudan, F., & Hacihasanoglu, O. (2018). The traditional courtyard house in Aleppo and its correlation with sustainable conceptions. *Megaron*, 13(3), 415–429. DOI: 10.5505/megaron.2018.86486

Alafandi, R., & Abdul Rahim, A. (2017). The legacy of Aleppine Ottoman houses. *International Journal of Heritage Architecture,* 1(3), 388–400. DOI: 10.2495/HA-V1-N3-388-400

Arce, R., Bustamante, M., & Alonso-Rodriguez, M. (2025). Revisitando Walden 7: Soluciones para la célula de vivienda contemporánea. *VLC Arquitectura: Research Journal, 12*, 9–31. DOI: 10.4995/vlc.2025.21894

Banham, M., & Barker, P. (Eds.). (1996). *A critic writes: Essays by Reyner Banham*. University of California Press.

Borsi, K., Finney, T., & Philippou, P. (2018). Architectural type and the discourse of urbanism. *The Journal of Architecture*, ***23***(7–8), 1093–1103. DOI: 10.1080/13602365.2018.1513478

Colomina, B. (2019). *X-ray architecture: How an obsession with illness shaped modern architecture*. Lars Müller Publishers.

De Zurko, E. R. (1957). *Origins of functionalist theory*. Columbia University Press.

Douglas, M. (1991). The idea of a home: A kind of space. *Social Research,* 58(1), 287–307.

Eleb, M., & Debarre, A. (1995). *L'invention de l'habitation moderne: Paris 1880–1914*. Hazan.

Engels, F. (1988). The housing question. In K. Marx & F. Engels, *Collected works (*Vol. 23, 317–391). International Publishers. (Original work published 1872)

Fijalkow, Y. (2022). The notion of housing need in France: From norms to negotiations (19th–21st centuries). *Urban Planning*, ***7***(1), 197–206. DOI: 10.17645/up.v7i1.4706

Hodder, I., & Ritchey, T. (1996). Re-opening Çatalhöyük. In I. Hodder (Ed.), *On the surface: Çatalhöyük 1993–1995* (Vol. 22, 1–18). British Institute at Ankara.

Izumida, H. (2011). Machiya: A typology of Japanese townhouses. In *1st TTCL Annual Symposium* (44–49). Toyohashi University of Technology.

Klein, A. (1928). The functional house for frictionless living. In C. Bauer (Ed.), *Modern housing* (1934, 203).

Lacaton, A. (2003). We don't much believe in form [Interview by N. Bijelić, S. Bradić, & V. Grimmer]. *Oris, 24*, 109–131.

Lacaton, A., & Vassal, J.-P. (Eds.). (2024). *It's nice today: On climate, comfort, and pleasure*. Ruby Press.

Lopes Dias, T. (2022). A experiência Walden 7: A habitação coletiva como pluralização do não convencional. *Revista Proyecto*, 82–99. DOI: 10.12795/ppa.2022.i27.05

Meyer, H. (1928). Bauen. *Bauhaus: Zeitschrift für Gestaltung*, 2, 12–13.

Moyano, N. (2004). *Walden 7: Taller de Arquitectura.* Col·legi d'Arquitectes de Catalunya.

Nisonen, E., Milián Bernal, D., & Pelsmakers, S. (2025). The unfitness of dwellings: Why spatial and conceptual boundaries matter. *Buildings and Cities*, 6(1), 619–633.

Pallasmaa, J. (1995). Identity, intimacy and domicile: Notes on the phenomenology of home. In N. D. Benjamin (Ed.), *The home: Words, interpretations, meanings and environments* (131–147). Ashgate.

Park, J. (2019). *One hundred years of housing space standards: What now?* http://housingspacestandards.co.uk/assets/space-standards_onscreen.pdf

Pelsmakers, S., & Warwick, E. (2022). Housing adaptability: New research, emerging practices and challenges. *Buildings and Cities*, 3(1), 605–618. DOI: 10.5334/bc.266

Perec, G. (1974). *Species of spaces and other pieces* (J. Sturrock, Trans.). Penguin.

Rybczynski, W. (1986). *Home: A Short History of an Idea*. Viking.

Shove, E. (2003). *Comfort, cleanliness, convenience: The social organisation of normality*. Berg.

Spoormans, L. (2018). Adapting traditional Machiya to a contemporary lifestyle. In M.-T. van Thoor & S. Stroux (Eds.), *Heritage, history and design between East and West: A close-up on Kyoto's urban fabric* (83–99). Delft University of Technology.

Steadman, S. R. (2016). *Archaeology of domestic architecture and the human use of space*. Routledge.

Zeifman, E. (2023). The five points of Lacaton & Vassal. *Log* (58), 72–79.